

ВІДГУК

офіційного опонента Діденка Олександра Васильовича
на дисертаційну роботу Ковалю Ігоря Святославовича
«Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до
діяльності в екстремальних умовах»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми дисертації обумовлена низкою чинників.

По-перше, загострення воєнно-політичної ситуації на кордонах України, загрозливі тенденції погіршення екологічної ситуації, збільшення масштабів надзвичайних ситуацій різного характеру зумовлюють необхідність підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців рятувальних служб.

По-друге, професійна діяльність рятувальників передбачає виконання службових обов'язків в екстремальних умовах, які характеризуються раптовістю виникнення, непередбачуваністю та непрогнозованістю розвитку, ризиконебезпечністю. Для ефективних дій у цих умовах фахівці цивільного захисту мають відрізнятися працездатністю, адекватною та своєчасною реакцією на раптові зміни, уміти швидко приймати рішення в умовах недостатньої інформації та часу, а також долати наслідки впливу фізичних і психоемоційних навантажень.

По-третє, сьогодні бракує дисертаційних робіт з питань професійної підготовки майбутніх фахівців рятувальних служб. Незважаючи на те, що у теорії та методиці професійної освіти цій проблемі приділена значна увага вітчизняних і зарубіжних учених, а їхні дослідження мають безперечну наукову цінність, проте вони не вирішують важливої наукової проблеми підготовки майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах.

Посилює актуальність теми і низка суперечностей, що їх виявив автор дисертації під час дослідження.

З огляду на це актуальність теми дисертаційної роботи І. С. Ковалю «Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах», поданої на рецензування, сумнівів не викликає.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтування наукових положень дисертаційного дослідження є досить переконливими. Дослідження проведено протягом тривалого періоду – з 2013 по 2017 роки. Воно охоплювало чотири етапи: організаційно-

проектувальний, уточнювальний, процесуальний та аналітично-узагальнювальний.

Щодо експериментальної бази, то це Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Національний університет цивільного захисту України, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, Вище професійне училище Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Вінниця), Головні управління ДСНС України у Запорізькій і Рівненській областях, Управління ДСНС України у Чернівецькій області. Педагогічний експеримент проведено в природних умовах навчального процесу ВВНЗ. Він передбачав два етапи: констатувальний і формувальний.

Наукова цінність дисертаційного дослідження І. С. Ковалю зумовлена перш за все тим, що в роботі вперше обґрунтовано психолого-педагогічні умови та розроблено структурно-функціональну модель формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах.

Значимість роботи посилює і те, що її виконано як складову комплексного дослідження, проведеного відповідно до плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності з теми «Психолого-педагогічні технології підготовки фахівців до діяльності в особливих умовах та її психологічний супровід» (РК № 0116U005307).

Відповідно до теми дисертації І. С. Коваль чітко сформулював науковий апарат дослідження, застосував адекватні завданням методи наукового пошуку, що дало можливість успішно досягти поставленої мети. Заслужує на позитивну оцінку докладне й ретельне формулювання понятійно-термінологічного апарату дисертаційної роботи, в рамках якого автор дав визначення сутності поняття «професійна готовність майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах» та визначив компоненти цієї готовності (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, нормативно-операційний, особистісно-комунікативний).

Логіка викладу теоретичного та експериментально-дослідного матеріалу відповідає темі дисертаційного дослідження, його об'єкту, предмету, меті, гіпотезі та дозволяє належним чином висвітлити хід виконання завдань дослідно-експериментальної роботи.

3. Достовірність і наукова новизна одержаних результатів.

Дисертант одержав такі наукові результати:

вперше розроблено структурно-функціональну модель формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах; обґрунтовано психолого-педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах;

уточнено сутність поняття «професійна готовність майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах» та компоненти цієї готовності; конкретизовано принципи формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах;

удосконалено критерії, показники і рівні її сформованості;

подальший розвиток одержала методика діагностики стану професійної готовності майбутніх рятувальників.

Крім того інтерес представляють й інші аспекти дисертаційного дослідження, а саме:

визначено методологічні підходи до формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах;

висвітлено сучасний стан професійної готовності співробітників органів і підрозділів ДСНС України до діяльності в екстремальних умовах.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання. Дисертаційна робота І. С. Ковалю безперечно має вагоме практичне значення, яке полягає в тому, що одержані результати дослідження достатньо обґрунтовані, пройшли апробацію та готові до впровадження в систему професійної підготовки майбутніх співробітників органів і підрозділів ДСНС України до діяльності в екстремальних умовах під час навчання у вищих навчальних закладах.

Автор розробив методику формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах; методику діагностики професійно важливих якостей фахівців цивільного захисту;

вдосконалив науково-методичне забезпечення психологічного супроводу професійної підготовки майбутніх рятувальників шляхом розроблення посібників «Тренінг психологічної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах», методичних рекомендацій «Корпоративна культура працівників ДСНС України» і «Телефонне консультування як екстрена психологічна допомога» для практичних психологів, соціальних педагогів і науково-педагогічних працівників ВНЗ ДСНС України.

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях.

Для розв'язання поставлених завдань автор опрацював 355 наукових джерел, з них 11 – іноземними мовами. Усі наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження висвітлено у 29 публікаціях, з яких 20 одноосібних, зокрема: один посібник, 14 статей (із них 8 – у вітчизняних наукових фахових виданнях, 2 – в іноземних періодичних виданнях), 12 тез і матеріалів конференцій (із них 2 – у закордонних виданнях), 2 брошури методичних рекомендацій. Отже, дисертант дотримав вимоги наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1112 від 17.10.2012 р. щодо опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

6. Відповідність структури та змісту дисертації вимогам щодо кандидатських дисертацій.

Структура дисертаційного дослідження І. С. Ковалю зумовлена його змістом, який відповідає основним завданням дослідження і відображає хід їх виконання.

Перший розділ дисертації розкриває теоретичну сутність поняття професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. Також у цьому розділі визначено методологічні підходи до її формування, висвітлено сучасний стан професійної готовності співробітників органів і підрозділів ДСНС України до діяльності в екстремальних умовах.

У другому розділі визначено структуру професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. З урахуванням специфіки діяльності фахівців цивільного захисту та особливостей їхньої підготовки у ВНЗ ДСНС України автор сформулював основні принципи формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. Важливим здобутком І. С. Ковалю є обґрунтування психолого-педагогічних умов та розроблення структурно-функціональної моделі формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах.

Третій розділ присвячено експериментальній апробації педагогічних умов та моделі формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. З цією метою автор висвітлив організацію та етапи експериментальної роботи, виклав методику формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, перебіг і результати дослідно-експериментальної перевірки її ефективності, а також узагальнив й інтерпретував результати аналізу одержаних даних.

Підсумки дисертаційного дослідження відображено у загальних висновках, які корелюють з висновками до кожного з розділів і відображають досягнення мети й виконання завдань дослідження та є достовірними.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Високо оцінюючи результати дослідження І. С. Ковалю, доцільно висловити окремі міркування, що виникли в процесі рецензування дисертації та вимагають окремих уточнень і пояснень.

1. У дисертації автор стверджує, що якість підготовки випускників ВНЗ ДСНС України не цілком задовольняє вимоги замовників кадрів. Це зумовлено низкою суперечностей. Однак потребує пояснення, чи вдалося автору розв'язати ці суперечності під час дослідно-експериментальної роботи?

2. Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів сумнівів не викликають, однак автору доцільно було би чіткіше зазначити, за рахунок чого відбулося удосконалення критеріїв, показників і рівнів сформованості професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, а також за рахунок чого відбувся подальший розвиток методики діагностики стану професійної готовності майбутніх рятувальників.

3. У дослідженні представлено науково-методичне забезпечення психологічного супроводу професійної підготовки майбутніх рятувальників, що серед іншого містить методичні рекомендації для практичних психологів і педагогічних працівників ВНЗ ДСНС України. Однак поза увагою автора залишилися курсанти – майбутні офіцери ДСНС України. Доцільно було би й для них розробити відповідні рекомендації, що передбачали б активізацію їх самостійної роботи щодо підготовки до діяльності в екстремальних умовах.

4. Оскільки вітчизняна система вищої освіти реформується з урахуванням європейського досвіду, то доцільно було б більш ґрунтовно представити на сторінках дисертації зарубіжний досвід підготовки представників рятувальних служб.

5. З логіки дисертаційної роботи стає очевидним, що психолого-педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах автор обґрунтовує на основі відповідних принципів (стор. 9 автореферату). Але як би дисертант узяв до уваги результати аналізу практики підготовки фахівців цивільного захисту, особливості їхньої підготовки у ВНЗ ДСНС України, а також результати аналізу наукових досліджень, присвячених вирішенню подібних наукових завдань, то висунута у дослідженні гіпотеза була б більш переконливою.

6. Одним із важливих результатів дисертаційної роботи є розроблена автором структурно-функціональна модель формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. Проте її зміст можна було конкретизувати та розширити, наприклад назвавши навчальні дисципліни, що забезпечують процесуально-технологічний блок, а також вказавши на зв'язок між рівнями сформованості професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах та результатами навчання цих фахівців відповідно до освітньо-професійної програми.

Втім зазначені зауваження і побажання не є принциповими і не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи Ковалю Ігоря Святославовича «Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах».

8. Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація І. С. Ковалю «Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах» є самостійним завершеним науковим дослідженням актуальної проблеми.

2. Усі положення дисертації науково обґрунтовані, мають характер наукової новизни; достовірність та вірогідність висновків забезпечені в процесі дослідження.

3. Поставлена автором мета, сформульовані завдання дослідження розв'язані глибоко та доказово. Всі положення, що виносилися на захист, теоретично обґрунтовано, їх зміст викладено в основних висновках до дисертації. Висновки і рекомендації у дисертації сформульовано ґрунтовно і переконливо.

4. Дисертаційне дослідження має практичне значення, що підтверджується використанням отриманих результатів в освітньому процесі Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, Національного університету цивільного захисту України, Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, Вищого професійного училища Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, а також упровадженням у практику діяльності інших установ.

5. Структура дисертації та обсяг основного тексту відповідають чинним вимогам до кандидатських дисертацій. Назва роботи відповідає її меті, змісту теоретичної частини та експериментального дослідження. Зміст автореферату ідентичний змісту дисертаційної роботи.

Отже, дисертація Ковалю Ігоря Святославовича «Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах» є завершеною науковою працею, що має теоретичне й практичне значення для теорії і методики професійної освіти і відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри педагогіки та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

доктор педагогічних наук, професор О. В. Діденко

Підпис О. В. Діденка засвідчую:
начальник відділення контролю та документального забезпечення
Національної академії Державної прикордонної служби
ім. Богдана Хмельницького
майор

І. Ю. Жилкіна

«14» листопада 2017 р.

